

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

การพัฒนาประเทศไทยไม่ว่าจะเป็นด้านอุตสาหกรรมหรือการเกษตรในปัจจุบัน เป็นไปอย่างรวดเร็วมีใช้ทรัพยากรธรรมชาติไม่ว่าจะเป็นดิน ป่าไม้ หรือน้ำ โดยไม่ตระหนักถึงความยั่งยืน(sustainable) ปัญหาในการทำการเกษตรในปัจจุบันที่สำคัญได้แก่ การใช้สารเคมีเป็นปริมาณที่มาก แม้ว่าในปัจจุบันมีแนวโน้มเปลี่ยนมาทำเกษตรอินทรีย์มากขึ้นก็ตาม ปัญหาการเสื่อมโทรมของดินจากการขาดการบำรุงดิน ปัญหาการขาดแคลนน้ำ และที่สำคัญคือการบุกรุกทำลายป่าเพื่อการทำการเกษตร (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2552)

พื้นที่ป่าไม้ของไทยมีแนวโน้มลดลงเรื่อยๆ จากปี 2516 มีพื้นที่ป่าจำนวน 221,707.00 ตารางกิโลเมตร หรือ ร้อยละ 43.21 แต่มาในปี 2552 เหลือเพียง 171,585.65 ร้อยละ 33.4 (กรมป่าไม้ 2552, online) แม้ว่าพื้นที่ป่าจะลดลงไปมากในช่วง 10-20 ปี ก่อน แต่รัฐบาลได้ส่งเสริมการปลูกป่า การจัดการป่าให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาป่า หรือเรียกว่าป่าชุมชน และป่าส่วนหนึ่งมาจากป่าปลูก รวมถึงป่าของเอกชนด้วย แต่ถ้านับเฉพาะพื้นที่ป่าธรรมชาติจริงๆ แล้ว มีน้อยกว่านี้ ปัญหาการบุกรุกทำลายป่าทั้งจากนายทุนและเกษตรกรเป็นปัญหาการคุกคามป่าที่สำคัญ

การคุกคามป่ามิได้หลายประเด็นทั้งจากการกระทำของมนุษย์และจากธรรมชาติ เช่น การตัดไม้เพื่อแปรรูป การเกิดไฟป่า การบุกรุกแผ้วถาง และการเก็บหาของป่าต่างๆ เป็นต้น สำหรับการคุกคามป่าที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์เป็นปัญหาสำคัญที่แก้ได้ยาก ถ้าทราบใดที่คนในชุมชนยังไม่มีควมตระหนักถึงผลเสียที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากเกินไป

ในการวิจัยครั้งนี้จะทำการศึกษาพื้นที่ป่าชุมชนบ้านทุ่งยาว อ. คอยสะแกด จ. เชียงใหม่

ป่าชุมชนนี้มีพื้นที่ทั้งหมด 2,200 ไร่ ในอดีตคนป่าชุมชนแห่งนี้ค่อนข้างสมบูรณ์ แต่มีการบุกรุกป่าอย่างต่อเนื่องและการอนุรักษ์และฟื้นฟูของคนในชุมชนยังไม่เห็นผลมากนัก เนื่องจากคนใน

ชุมชนส่วนใหญ่ยังไม่ได้ตระหนักถึงผลลัพธ์ที่จะตามมาเมื่อทรัพยากรป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย แม้คนบางกลุ่มจะมีความคิดที่จะอนุรักษ์และรักษา แต่ยังไม่สามารถกระทำได้ดีเท่าที่ควรตัดไม้ทำลายป่าจึงมีให้เห็นอยู่เรื่อยมาปัจจุบัน ป่าแห่งนี้ยังไม่มีการจัดการที่ดี ไม่มีองค์กรหรือหน่วยงานใดๆ ที่เป็นทางการมาดูแล บริหารจัดการ ป่ามีแนวโน้มนถูกทำลายมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งพื้นที่ 2,200 ไร่ ดังกล่าวในสภาพที่เป็นจริงแล้วอาจมีพื้นที่ป่าเหลืออยู่เพียงประมาณ 1,800 ไร่ (www.hongkri.com) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าป่ามีการถูกคุกคามอย่างมากถ้าเป็นเช่นนี้ต่อไปป่าแห่งนี้อาจถูกทำลายจากการคุกคามของประชาชนที่อยู่ใกล้เคียงหรือนุคคลอื่นที่มาแสวงหาผลประโยชน์จากพื้นที่ป่าแห่งนี้ได้ นอกจากนี้ผู้นำชุมชนในหมู่บ้านอยากเห็นประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่ามากขึ้น ให้เหมือนกับป่าชุมชนแห่งอื่นที่ได้รับรางวัลการอนุรักษ์ป่าชุมชนระดับประเทศมาแล้ว เช่น ป่าสักงาม อ. คอยสะเก็ด ป่าชุมชนบ้านทุ่ง อ. เมือง จ.ลำพูน เป็นต้น

ภาพ 1 สภาพพื้นที่ป่าชุมชนบ้านทุ่ง ที่ถูกคุกคาม

ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงต้องการที่จะทราบว่าป่าชุมชนแห่งนี้มีการคุกคามโดยมนุษย์อย่างไร มีการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างไร และแนวทางป้องกันการคุกคามป่าตลอดจนการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนอย่างไรจึงจะทำให้เกิดความยั่งยืนโดยอาศัยแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจน การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจและการสนทนากลุ่ม โดยวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะการคุกคามป่าชุมชนโดยมนุษย์
2. เพื่อศึกษาลักษณะการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการป้องกันการคุกคามและการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนของประชาชนอย่างยั่งยืน

ขอบเขตงานวิจัย

ด้านเนื้อหา การคุกคามป่าชุมชน ศึกษาเฉพาะการคุกคามจากมนุษย์เท่านั้นประกอบด้วย

1. การตัดไม้เพื่อใช้ประโยชน์ เช่น แปรรูปไม้เชื้อเพลิง
2. การเผาป่า
3. การบุกรุกแผ้วถางเพื่อทำการเกษตร
4. การหาของป่า เช่น สัตว์ป่า พันธุ์พืชหายาก เพื่อนำไปขายหรือจำหน่าย

ด้านเวลา ศึกษาในช่วงเดือน ตุลาคม 2555 ถึง กันยายน 2556

ด้านพื้นที่ ศึกษาป่าชุมชนบ้านทุ่งยาว อ. ดอยสะเก็ด ในจังหวัดเชียงใหม่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

นำผลการศึกษาไปเผยแพร่ในการประชุมวิชาการเมื่อหน่วยงานต่างๆ ได้รับทราบและนำไปกำหนดนโยบายหรือปฏิบัติ จะทำให้ชุมชนหรือหมู่บ้านมีความเข้มแข็ง สามารถรักษาป่าชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ให้คงอยู่อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ประชาชนในชุมชนมีแหล่งอาหารจากป่าที่อุดมสมบูรณ์ ที่ดีส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในหมู่บ้านที่ดีตามไปด้วย เมื่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนดีทำให้รัฐลดการสูญเสียชีวิตราในการป้องกันและรักษาโรคภัยต่างๆ ทั้งทางกายและจิตใจ

นิยามศัพท์

การคุกคามป่า หมายถึง การทำลายป่าทั้งทางตรงและทางอ้อม และทั้งจากฝีมือมนุษย์และไม่ใช้ฝีมือมนุษย์

การใช้ประโยชน์จากป่า หมายถึง การนำป่าส่วนใดส่วนหนึ่งมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ได้แก่ การใช้เป็นอาหาร สร้างที่อยู่อาศัย ข้าราชการโรค และแหล่งรายได้เสริม

ป่าชุมชน หมายถึง ป่าไม้ที่นำองค์ประกอบความต้องการของประชาชน และประชาชนผู้รับผลประโยชน์เข้ามาร่วมในขบวนการวางแผนการจัดการพื้นที่ป่าไม้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและยืนยาวตามความต้องการของชุมชนนั้น

การป้องกันป่าชุมชน หมายถึง การกระทำใดๆ ที่ไม่ให้เกิดความเสียหายแก่ป่าชุมชน เช่น การออกกฎระเบียบ การตรวจตรา เป็นต้น